

ШЫҢ

Совет Эвилелиниң Коммунистти партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин органы

Совет кижии бодунуң даартаы хүнүнчө бүзүрелди, омак болгаш дидим көрүп турар. Ооң аас-кежиниң херээ дээш, бистиң алдарлыг Төрөөн чуртувустуң тайбың хөжүлдезиниң болгаш чечктелишкениниң херээ дээш— Коммунистти партия бодунуң бүгү күштерин бээр дээрзин совет кижии билер.

(Москва хоорайның Ленинградский сонгулда округунуң сонгукчуларының 1954 чылдың март 12-де хуралына эш Г. М. Маленковтуң чугаазында.)

Москва хоорайның Ленинградский сонгулда округунуң сонгукчуларының 1954 чылдың март 12-де хуралына эш Г. М. МАЛЕНКОВТУҢ ЧУГААЗЫ

Эштер! ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутатында кандидат кылдыр мени дептикте, силерниң менээ көргүскен удуз хүндүткелдер база идегилер дээш силерге болгаш силерниң үнүрүңер-биле Ленинградский сонгулда округунуң бүгү сонгукчуларына чүрөктүң ханызындан өөрүп четиргенни илергейлээр чөпшээр көрүңер. (Үргүчүлдедиң адыш часкаашкыны).

Бистиң алдарлыг Коммунистти партиязының херээнге, бистиң удуз улузунушка моон сонгаар-даа шыңчы болгаш бердинин бараан болурумну силерге бүзүрелди тур мен. (Үргүчүлдедиң адыш часкаашкыны).

Эрге-чагырганың дээди органының сонгулданы болза, бистиң демократтыг күрүнелик биири чергениң чугула болушкуну болур. Бодунуң чуртуңуң ээи болур совет улус ам болур сонгулданы белеккеннишаан, Дээди Советке мурунда эртен сонгулданыдан бисти аңгалап турар эртен дөрт чылдарың оруун харагаллап көрүп турар.

Совет экономика үзүктел чок көдүрүшкүнүң оруу-биле бүзүрелди бар чыдар. 1949 чылдан 1953 чылга чедир үениң дургузунда ССРЭ-ниң национал орулгазы 62 хуу көвүдээн болгаш 1953 чылда дайын мурундагы деңгелди ийи чартык катап ашкан.

Бо чылдарда бистиң үлетпүрүсү бодунуң хөгжүлдезинге дүрген шурашыкыны кылган; 2500 үлетпүр бүдүрүлгелери тургустунган; үлетпүрүңүң кол фондлары бүдүн чартыктан ажык катап көвүдээн; үлетпүрүңүң продукциязы 1,8 катап өскөн. Бо чедешкинериң үнелер көөр төлөөдө, бо чылдарың иштинде үлетпүр продукциязың чүгле немелде өзүлдөи бодунуң хемчээлиниң талазы-биле 1940 чылда үлетпүрүңүң бүдүрүп үндүргөн бүгү продукциязың ажып турар. (Адыш часкаашкыны).

Элээн хөй чылдарың дургузунда бистиң партиямыс Ленинниң херээниң удуз уламчылакчызы эш Сталинниң удуртулгазы-биле чуртту индустриализаагызың политиказың шудуруг болгаш чайгылыш чокка чоруткан. Ол политиказың түнелдери бүгүдөгө билдингир. Ам бистиң чуртувус күчүлүг аар индустриялыг, ону бүгү ажыл-агыйың үзүктел чок өзүлдөи болгаш хөгжүлдөи хандырып турар үндөини кылдыр, чурттуң камгалагызың ынаыштыг чөлөңгичи кылдыр моон сонгаар-даа соксаал чокка хөгжүдөр бис. (Адыш часкаашкыны).

Ынчаарга ам, индустриализацияны үре-түгнелдери ажыглавышаан, бистиң партиямыс болза, ийи—үш чылдарың иштинде улустуң херүүлгө чүдүлдери бүдүрүрүң күштүг көдүрүшкүнүң чедип алыр сорулганы салган. Чийк үлетпүрүңүң ап көөрге, ам чамдык баштайгы түнелдерин дугайың чугаалап болур бис. Чижээлээрге, 1953 чылдың ийиги чартында улустуң херүүлгө бараанарың бүдүрүп үндүрер талазы-биле алдындагы хемчеглерин түнелдинде баштайгы чартык чылга удур 30 ажыг миллиард рубль көвүдээн. 1955 чылда херүүлгө бараанарың бүдүрүрүң талазы-биле бешки беш чыл планында көрдүңгөн деңгелди бо чылың чедип алыр ужурул бис. Ол чүдүлээрге, улустуң херүүлгө чүдүлдери бүдүрүп үндүрер талазы-биле бешки беш чылдың планы дөрт чылда күөсетинер дээни ол. (Динмиттиң адыш часкаашкыны).

Улустуң херүүлгө чүдүлдериң бүдүрүлгезин көвүдөдиринге көдээ ажыл-агыйны улам дүрген хөгжүдөрү онза чугула ужуз-дузалыг болуру мырыңай илден. Көдээ ажыл-агыйың элээн хөй чугула адырларың сандаргай болгаш хожудангай чорунуң ууткаар талазы-биле хемчеглерин калбак программаның партия болгаш азыраак чыгарып чыгарып, боттандырып турар билдингир. Мал ажылы улам хөгжүдөрү хандырының, картофельдин болгаш ногааларың бүдүрүлгезин көвүдөдириниң база тараа бүдүрүлгезин улам көвүдөдириниң, кур болгаш куруккан черлерин шингээдиң алырыңың талазы-биле хемчеглер алдыңган. Көдээ ажыл-агый продукциязы бүдүрүп үндүреринге колхозтарың болгаш колхозчуларың материалдыг деткириңиң чугула хемчеглери херек кырында чорутунган.

Көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүрүрүң, чонга аш-чөмүң бүгү продукцияларын болгаш чийк үлетпүрге чиг-эттин бүгү хөвирлерин чуртка четир, а ооң соонда элбөкшылди тургузарыңың сорулганың бүгү улустуң херээ болур. Бистиң бүгү партия, совет, профвилел болгаш комсомол организацияларымыс, бистиң үлетпүрүсү болгаш транспортусу, бүгү бүдүрүлгелери-вис болгаш эртем албан черлеривис болза, көдээ ажыл-агыйың бүгү адырларыңың чечктелишкениниң дугайында хүн-бүрүнүң ажыл-ишчи сагыш салышкыны үндүрүп, көдээ ажыл-агый продукциязың көвүдөдир дээш демиселге колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга дуаалар ужурулдулар. Бүгү ниитиниң кичээниң болгаш сагыш салышкыны-биле хүрээлтирген бис. Тин колхозтарымыс болгаш совхозтарымыс, бистиң колхозчуларымыс, МТС-териниң болгаш совхозтарың ажилдакчылары боттарыңың хүлээлгезин чурттуң мурунуга алдарлыгы-биле күөседир дээрзинге чиг-зичинишкин турба! (Адыш часкаашкыны).

Чурттуң бүгү улус ажыл-агыйың өзүлдөинге, национал орулганың өзүлдөинге үндөилээш совет улустуң амдыралының материалдыг болгаш культурулу деңгелдин улам бедириниң херээнге дыка чедешкинер чедип алдыңган. Эртен дөрт чылдарың дургузунда ажилчыларың болгаш албан-хаакчыларың боттуг ажыл-төлөвири өскөн, колхозчуларың орулгалары көвүдээн. Ажилчыларың болгаш албан-хаакчыларың база колхозчуларың орулгаларың ниити түңкү күрүнениң үүрүмкөп садар өртектериниң чигээни-биле кады, дөрт чыл дургузунда 60 хуу өскөн.

Бистиң улустуң материалдыг чаагай байдалының өзүлдөи совет салдыгы улам ыңай калбартырың негез. 1954 чылда күрүнениң болгаш кооперативтин салдыг четкинин дамчытыр чонга 1940 чылдагызындан ийи ажык катап хөй бараанарың саткан турар. Бешки беш чылдың планы улустуң херүүлгө бараанарың бүдүрүрүң ышкыш бараан саарылганың талазы-биле база-ла дөрт чылда күөсетинер. (Динмиттиң адыш часкаашкыны).

Школарың, эмгекчелериң болгаш урууларың албан черлерин турарыңа акшаландырышкыны өзүп турар. Сөөлү чылдарың дургузунда чуртталга тудушкуну дыка калбарган, ыңалза-даа чуртталга бакынары ам-даа ыракта чедип-лес. Эмгекчелериң, школаларың тудушкуну күштөлдөрү, чуртталга тудуун бүгү хемчег-биле калбартыр бис.

Совет кижилер чедип алган чедешкинеринге хоойту өзүлгө чоругарларың турар болгаш бистиң чуртувус экономиканың чаа, эң күчүлүг көдүрүшкүнүң чедип алыр дээрзинге быжыг бүзүрелдигер! (Адыш часкаашкыны).

Ынчаарга бистиң практиктиң ажылыкта бурунгаар шимчээшкенине шалтык болуп турар чептестер, а харын-даа хожудангай болгаш сандаргай чорук хөй деп чүвени минир херек. Чептестериң ууткаары бистериң боттарыңыстан, удурткучулардан, совет кижилерден хамааржыр. Бодувустуң бот-шүгүмчүлөй-вис-биле даштыкка өзжөргөктерге болгаш дайыннарга өөрүшкү берип турувусса-даа, ону тоовай бо чептестериң илередип келген болгаш моон сонгаар-даа илередип бис. Бистиң социалисттиг тургузушкунуң чептестерлиг бүгү участкаларыңа хожудангай болгаш сандаргай чорукту эң дүрген ажып тин. Аэри дээш шийтирилг демиселди чорудар апар бис.

Херек болза, чептестериң чайлады, хожудангай болгаш сандаргай чорукту ажып эртишаан, бистиң Төрөөн чуртувустуң күчү-шыдалың быжылаарың, улустуң материалдыг чаагай байдалын бедириниң, бистиң чуртувусса эртеми болгаш культураны хөгжүдөдириниң үндөини болур социалисттиг бүдүрүлгениң үзүктел чок өзериң болгаш сайзыраңгайларың хандырашы болур. Улус ажыл-агыйың улам ыңай көдүрүшкүнүң болгаш бүгү талазы хөгжүлдөиниң кол, шийтирилг негелдеси болза, бүгү адырларга—үлетпүрге, транспортка, көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдыг бүдү-

рүкчүлүүн бүгү хемчег-биле бедир болур деп чүвени бистер, совет кижилер, бистиң бүгү улузуну эки медереп билер ужурул бис. Күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң шыңгызы-биле база үзүктел чокка бедирлей тургаш, совет улустуң чаагай байдалың дыка бедик болгаш дүрген көдүрүлүрүң чедип ап шыда-вас бис дээрзин бистер шуптувус билер ужурул бис.

Бистиң партияның болгаш күрүнениң тургузушкунуң улуг Ленин Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында-ла күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң бедирери чаа нитилелдин үндөин сорулгалары болур, ол чокка коммунизмге шилчиге болдунмас дээр дугайында хамыктың үндөини болуп турар айтышкыны илдиң үндүрүң.

Бистиң чуртувусту индустриализааган болгаш улус ажыл-агыйың чаартып тургускан чорук күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң дыка өстүрүңгө чедирген. Бир эвес элээн улуг үени, чижээ, сөөлү 25 чылдарың алыр болуусса күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң үлетпүрге алды хире катап, тудууга болгаш демир-орук транспортуңа үш чартык катап өскөн. Колхозтарда болгаш совхозтарда күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң революция мурундагы көдээ ажыл-агыйга турган күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң барык-ла үш катап ажып турар.

Бир эвес оларны күш-ажылдың эртен үдеги бүдүрүшкүнүң-биле денеп көөр болза, ол улуг чедешкини болуру чугаажок. Бир эвес эртен үеке эвес, харын бурунгаар көөр болгаш бистиң улузунуң өзүп турар материалдыг херүүлгө эртемниң максималдыг хандырашың сорулганы шийтирээр, муракчы капиталисттиг чурттар-биле чедешкиниң экономиктиг чарыштың сорулганы шийтирээр чоруктан олгарып көөр болза, херектиң байдалы өске болуп турар. Шаң ыңчалдыр көөргөш, күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң амгы деңгел чептес деп чүвени минип үлээр херек.

Бистер нитилелдин күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң дыка көдүрүлүрүң чедип алыр хүлээлгели бис. Бисте улус ажыл-агыйың бүгү адырларыңа күчүлүг техниктиг суур бар, ол суурну бүгү хемчег-биле сайзырадып хөгжүдөрү, хөй күш килер ажыларны калбаа-биле механика-заастары улус ажыл-агыйың электржидерин, ооң иштинде көдээ ажыл-агыйың электржидерин бүгү хемчег-биле хөгжүдөрү эрежок чугула. Күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң көдүрүрүң, ажилчыларыңың база колхозчуларың күш-ажылдың чигедириниң чептес ында. Бистиң улус ажыл-агыйымыс нарын техниканы шингээдиң алган мергежилдиг кадрлары болуп турар, ол кадрларың культуру-техниктиң деңгелдин бедидер дугайында соксаал чокка сагыш салыр, чаа кадрлары өстүрер, бистиң тургузушкунуң бүгү участкаларында ажилчы чоннарың сагылга-чурумун болгаш бот-чурумун үргүлчү бедидер херек.

Күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң дүрген көдүрүрүң херээнге бүдүрүлгениң организаашкыны болгаш күш-ажылдың организаашкыны улам экижидери ам шийтирилг ужуз-дузалыг болуп турар. Бо талазы-биле бисте көчүлүг улуг чептестер бар. Ооң-биле кады, күш-ажылдың организаашкыны айткыны, тодаргайларга бүдүрүлгени иштинге-даа, бүгү күрүнениң хемчээлинге-даа нитилелдин күш-ажылдың план өзүлгө эр-не чогумчалыг ажылаары болза, материал-техниктиг суурну быжылаарың болгаш чурттуң бүдүрүшкүнү күштөри өстүрүрүңиң оруу-биле бистиң улам бурунгаарлаанымыс тудум, улам-на улуг ужуз-дузалыг болу бээр.

Сонгаарлагымыс сорулга болза, күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң дыка бедириниң дугайында сагыш салышкыны улам ажыл-агыйың улам ыңайы хөгжүлдөиң удурткучу талазы-биле бүгү практиктиг ажылдыг ылаптың-ла төвү болдурунда болур. Күш-ажылдың бүдүрүшкүнүң дыка көдүрүрү дээш, үлетпүрүң бүдүрүлгө бүрүзүңгө, тудуз бүрүзүңгө, транспортка, колхоз, совхоз, машина-трактор станциязы бүрүзүңгө, бистиң улуг тудувустуң бөгү фронттарыңа күш-ажылдың бедик бүдүрүшкүнүң чедип алыр

дээш бүгү улустуң ылаптың-ла калбак шимчээшкениң непередир херек (Үргүчүлдедиң адыш часкаашкыны).

Үлетпүр продукциязың шынарың дугайында айттырг улус ажыл-агыйыңа чугула ужуз-дузалыг болуп турар. Бистиң хөй-хөй фабрикаларымыс болгаш заводтарымыс ам-даа чавыс шынарлыг продукцияны үндүрүп турар чорук-биле моон ыңай эптежиң болбас. Багай шынарлыг продукция үндүрер шак ол бузар-чуттуг чорукту дүрген-не чааладыр херек. Үлетпүр бистиң улузунушка эки шынарлыг болгаш каасчараш бараанарың бүдүрүп бээр ужурул. Даштыкы рыноктун талазы-биле кандыгыл дээрке, «ССРЭ-ге кылдыңган» деп марка бараанарың тергени шынарың бүрүн магадылалы болур кылдыр ажыл-херекти шак ыңчаар тургусса чогуур. (Адыш часкаашкыны).

Бистиң Төрөөн чуртувустуң улам ыңай депшигезин хандырашыңа совет эртем улуг рольду ойнаар хүлээлгели. Совет улус бодунуң эртемдериңге чоругарларың болгаш эртемниң база техниканың ажилдакчыларыңың моон сонгааргы дидим чогаалдыкы чүткүлдеринге, эртемниң чаа ажыдышкыныңа чедешкиниң болурун күзеп турар. (Динмиттиң, үргүчүлдедиң адыш часкаашкыны).

Эштер! Амдырал бистиң бүгү күрүне аппаратымыс чаа-чаа бедик негелдериң салып турар. Ындыг болза-даа, ооң ажылында мынчага чедир-ле бюрократың хажыдышкыны бар болуп турар, ол хажыдышкыны-биле шийтирилг демиселди бистиң партиямыс чорудуп турар. Совет күрүне аппараты ажылчы чоннар-биле хүн-үргүчүлүг харылаагызың үндөилээш, бодунуң ажылың методтарың сайзыраңгайжыр, ажылчы чоннарың негелдериңге кичээниң салыр, оларны херүүлгелерин дугайында сагыш салышкыны үндүрер, совет хоойлулу чорукту шыңгыш сагыш, совет хамаатыларга хамаарыштыр эрге-чагырганың кандыгы даа хажыдышкының болдуру-бас хүлээлгели. (Үргүчүлдедиң адыш часкаашкыны).

Совет Эвилели чаа көдүрүшкүнүң оруу-биле чоруп олурар. Совет тургузушкунуң үндөиниң—ажылчың аныгың тараачыны-биле эвилели быжыг болгаш тендиз дивес, бурун дөң эреге, бот-боттарың хүндүлгө болгаш акы-дуума кады ажылдажылгага тургустунган улустарың найралы быжыг болгаш бузулбас. Бистиң социалисттиг күрүнелик күчүлүг болгаш күштүү ында. (Динмиттиң адыш часкаашкыны).

Эштер! Даштыкы политиказың талазы-биле бистиң шугумуусса болза, бистиң чуртувусса коммунисттиг нитилелди тургузарыңың тайбың байдалын хандырашы, агрессив бөлүктөриң талазындан болур холгаарлашкынырдан тайбыңың херээз быжылаары болуп өскөрлүш чокка туруп турар. Ол шугум болза, совет улустуң-даа, бүгү кижии төрөлгөтениң-даа амдыралчы үндөин эрге-ажыктары хандырып турар. (Үргүчүлдедиң адыш часкаашкыны).

Бистиң социалисттиг тургузушкунуң өлдүрүң ам-даа иделг чок күзеп турар агрессив бөлүктөр бар турда, Совет Эвилели бодунуң Чептестиг Күштерин олар агрессорларың болуп болур авантюризың ойтур шаап болур шак ындагы байдалга тургузар хүлээлгели дээрзи чыгар билдингир. (Динмиттиң адыш часкаашкыны).

Сөөлү чылдарың эң чугула түнели болза, тайбыңы болгаш улустарың айды чок чорун камгалаарың херээз миллион-миллион кижилерниң боттарыңың холдарында ап турары болур. Бистиң үениң онза чүүлү болза, янзы-бүрү социал бөлүктөриң, политикти болгаш шажыңы янзы-бүрү үзөлдөриң кижилериниң тайбыңы болгаш национал хамаарышпас чорукту камгалаарың суурунга каттыжып турары болур.

Европаны ап көрүңер. Сөөлү үеде агрессив бөлүктөр европа күрүнелириңиң иштинде национал күштерин чарылдырашың политиказың, Европаны чарылдырашың, европа күрүнелириң бир кезези өскөлдөиң удузландырашың политиказың улам ажы-биле чорудуп турарлар. Ынчалза-даа чарыл-

дырыкчы чоруктуң буурадыкчы политиказыңа удуз демиселдин херээнге, тайбыңы болгаш депшилени камгалаарың херээнге европа улустарыңың улам быжыгып турар эл-сеткил каттыштырышкыны ол шугумга удуз туруп турар. Улуз француз нацияның өжөөниң дайызы — герман милитаризмин камтап төрүндүрүрүң чыгап келген айылындан боттарыңың төрөңи чуртун камгалаар деп Францияның патриоттарың шийтирилди өзүп турар. Тайбыңы камгалаар болгаш өжөө негекчи герман дайынзактарың күткүшкүнү-биле делгелениң чаа дайының кире бээриниң айылындан боттарыңың чурттарың камгалап туржур деп улустарың чүткүл Италияда болгаш Европаның өске-даа чурттарында улам быжыгып турар.

Азияны дайынырың доктаамал одаандан улустар аразының тайбыңың идегелди чөлөңгичи кылдыр хуулдулар деп долу шийтирилг Азияны улустары бөгүн тайбыңың күштерини күчүлүг өзүлдөиниң үезинде чурттап турарлар. Ол шийтирилг чорукту хамыктың мурунуга Кыдат Улус Республика боттандырып турар. (Динмиттиң адыш часкаашкыны). Совет Эвилели-биле кады алдарлыг Кыдат Улус Республика тайбың болгаш улустар аразының аймыл чок чорун дээш демиселдин авангардында турарыңа холбаштыр совет кижилер ханы өөрүп турарлар. (Адыш часкаашкыны).

Тайбыңы быжылаарыңа үнелг салышкыны улуг индий улус кирип турар. Агрессчи америк күштерин Азияда өзүп турар чимезинишкени-биле холбаштыр Индияны күрүне ажилдакчыларыңың көргүзүп турар ол серемчелиңге чүгле байыр чедирип болур. Тодаргай эвес үе дургузунда—Азияга тергидер деп Американың Каттышкан Штаттарының боданың дугайында америк дипломаттарың меделгели ханы кылдыр Индияны премьер-министри чоокта чаа мынча дээр: «Азияны чурттары, чугаа чок Индия база ол политикага чөлөңгө-рөшпейн турар болгаш өске кандыг-бир күрүнени тергиделиңиң ааңаңа турар деп кандыг-даа сорулганы чок». Бо сөстөр ханы утка-биле долдунган шыңгыг чүүлү илередип турар: ам XIX чүс чыл эвес, а XX чүс чылдың ийиги чарты; ыңчангаш, Азияны улустары оларны кандыг-бир кижилер өткээр октапсын дээш национал хосталганы болгаш депшилениң оруунче кирген эвес-ле болгай. (Үргүчүлдедиң адыш часкаашкыны).

1953 чыл улустар аразында дүшкүрүлгө чоруктун чамдык кошкаашкыны-биле демгелетинг дээрзин бүгүдээ хүлээп көргөн. Тайбыңа ынакшыдыг кижии төрөлгөтени Кореяга дайыны соксадырың чедип алган. Амгы үеде моон сонгаар бурунгаар базымың канчак хандыраары, тайбыңы болгаш улустарың аймыл чок чорун магадылалды-биле быжылаарың боттуг үндөиниң канчак тыварыл дээрзин угап чорур кижии-ле бүрүзү бода-визин барып шыдавас. Кижии төрөлгөтөн чок болза, делегейниң чаа хымдышкыны, чок болза, соок дайын дээр дайын деп ийи болдунар аргаларың бирээзин шийип алыр артаң деп чүве шың эвес. Улустар тайбыңың магадылалдыг быжылаарыңа хан-дамырыңдан сонугаргайды. Совет чазак улустар аразында дүшкүрүлгө чорукту улам кошканды дээш, быжыг болгаш үр тайбың дээш туржур, соок дайының политиказыңа шийтирилг удузландып турар, чүге дээрге ол политика болза, дайының амгы үедеги чептестерин барымдалаап көөргө, делегейниң цивилизациязыңың өлүрүн көргүзүп турар делегейге чаа өлүржүшкүнү белекээриниң политиказы болур.

Тайбыңың дайының Совет Эвилелиниң дугайында, ооң даштыкы политиказың дугайында чүүл-буру меге даап бодаашкыны кылып, ССРЭ-ниң агрессив чүткүшкүнү дээр чүүлү дугайында боттарыңың чогаалды тургузуп алган тоолуңа кол даянып турар дээрзи билдингир. Совет Эвилелиниң тайбыңы ынакшыдыг политиказы ол мегечи тоолду дазылдан тура тырткан, база аңаа «мегеңиң тыны херек. Нүгүлдүң назыны кыска» деп орус үлөргө чугаа шың болган. (Адыш часкаашкыны).

Тайбыңың дайының Совет Эвилелиниң дугайында, ооң даштыкы политиказың дугайында чүүл-буру меге даап бодаашкыны кылып, ССРЭ-ниң агрессив чүткүшкүнү дээр чүүлү дугайында боттарыңың чогаалды тургузуп алган тоолуңа кол даянып турар дээрзи билдингир. Совет Эвилелиниң тайбыңы ынакшыдыг политиказы ол мегечи тоолду дазылдан тура тырткан, база аңаа «мегеңиң тыны херек. Нүгүлдүң назыны кыска» деп орус үлөргө чугаа шың болган. (Адыш часкаашкыны).

Улус демократиязың бүгү чурттары-биле бистиң Төрөөн чуртувусту харылааштырып турар улуг найыралды улам ыңай быжыгышкыны совет кижии бүрүзүңүң чыгарар чоругарың сеткилин хайныктырып турар. Ол акы-думалыкы найырал чүгле демократтыг лагериниң күштериниң үнөү эвес, харын улустар аразының тайбыңың эң чугула чөлөңгичи болуп турар. (Динмиттиң адыш часкаашкыны).

Бистиң бодалымыс тодаргай. Бис болза, бүгү капиталисттиг чурттары-биле, ооң иштинде, чугаажок, Американың Каттышкан Штаттары-биле база, Совет Эвилелиниң экономиктиг тайбың чарыкы дээш туржур турар бис.

Улустар аразының амгы үедеги харылааарында кандыг-даа маргылдаалыг айттырг, ол кандыг-даа берге болза, тайбың арга-биле шийтирилтениң турар ужурул деп болдалды Совет чазак чөптүү-биле барымдалаап турар. (Адыш часкаашкыны). Янзы-бүрү чурттарың төлөлекчилери, ден эргелери ажылап тургаш, улустар аразың дүшкүрүлгө чоруну кошкандың эрге-ажыктарыңа ак-сеткилдиг ажылап, маргылдаалыг айттыргалары шийтирлээриниң тайбың оруун дилээр болгаш тывар улустар аразының ындыг чөвүлө хуралдарың Совет чазак күзөңгичи кылдыр көрүп турар. Бо угланышкыңа дүшүрүп Совет Эвилели дөрт күрүнелини берлиң чөвүлө хуралыңа идеткейди киржиңен болгаш улустар аразының чугула элээн хөй айттыргалары боттуг шийтирлээринче угланган саналдары илдиң үндүрүрүң билер болгай силер. Сонугаргады өске күрүнелиниң киржиңиз-биле улуг күрүнелиниң Женевага болур деп турар чөвүлө хуралы бис улуг ужуз-дузалыг деп көрүп турар бис. аңаа Кыдат Улус Республика дең эргелиг киржиңи болур. (Динмиттиң адыш часкаашкыны).

Улустар аразында дүшкүрүлгө чорукту улам ыңай кошкандың орукта кол моонда болза, барың талакы күрүнелиниң улустар аразында чугула айттыргалары шийтирлээрде агрессив шериң-старатеттиг бодалдары чүдөндө-даа ажып көрүп турар халчак шериң бөдүлгө-жишкени ышкыш болуп алгаш кээп турары болур дээрзин көрбөй барып болбас.

Европага коллективтиг аймыл чок чоруктуң дугайында ниити-европа керээзин чарырыңың дугайында саналды барың талакы күрүнелиниң канчаар көрүп турарың чүгле моон-биле тайылбырлап болур. Барың талакы күрүнелиң ындыг керээге алды күрүнелиниң шериң блогун тургузарың удузландырып дөпөп турар дээрзи билдингир болгай, аңаа барың-герман милитаристтер кол күштүг болгаш кол рольду болур.

«Биче Европаның» тургустунганы-биле Германия Европага нитилелжип коштуна бээр болгаш тайбыңыраан турар деп бисти бүзүрелдини орадалдып турарлар. Ол шуут меге болуп турар. «Европаның камгалаңың нитилелжигезиниң» тургустунганың түнелдинде герман милитаризм Барың чүкте ооң дайын чүдө-бизе чедип ап шыдааны чүүлүн эжелеп, аптар деп чүве тодаргай эвес чүве бе. «Биче Европа» деп чадгынышкының алаңгач агрессив улуг Германияның тургустунганын Совет Эвилели шийтирилг удузландып турар. (Адыш часкаашкыны).

Европага аймыл чок чорукту хандырашың өзүлүг чүткүл бар турда, Европага коллективтиг ниити чок чоруктуң дугайында ниити-европа керээзин чарырыңа моондагырың ажып эртер болгаш манаа холбаштыр тургустунуп келген саналдарың ылаптыг чугаалажып көөр арга туруп к

Москва хоорайның Ленинградский соңгулда округунуң соңгукчуларының 1954 чылдың март 12-де хуралына

ЭШ Г. М. МАЛЕНКОВТУҢ ЧУГААЗЫ

(Төңүзү). Эштер! Ленинниң тургусканы Коммунисттик партия бистиң улустуң эң эки амьдыралы болгаш аас-кежин дээш чартык чүс чыл ажыг демисеп турар. Бистиң партияныс совет улус-биле үзүлбөс харылаады. Улус бодунун төрөөн партиянынга бүүрүп турар болгаш ону долгандыр улам сырый катгыжып турар. (Ургучулардыг адыш часкаашкыны).

Удуртулгага коллективтик чорук дээш ышкаш ыдыг чугула айтырыг талазы-биле бодунун бодалдарын бистиң партияныс ажы-биле илереп чугаалаан, база ооң медегелдерин совет улус дөткөз дээринге бүүрүп турар. (Динмиттиг, ургучулардыг адыш часкаашкыны). Партияныс болгаш чуртту удуртуруга коллективтик чорук бистиң мурну-вуста турар амьдыралчы чугула сорулгаларын шын болгаш чедишкенин шинтирлээрини, совет улустун салым-чаяанынга хамаарык үлдени айтырылганы шын болгаш чедишкенин шинтирлээриниң эргежок чугула магадылалы болур дээрзи маргылдаа чок.

Улустуң идеяли болгаш деткимчези төп болгаш чер-черин партияныс, совет болгаш ажил-агый органнарының ажылында частырылганы база четпестери дидим болгаш шинтирлиг илередир арганы бистиң партияныска берип турар. Ажыгы болгаш өөрүшкүнү, тиелелени болгаш аштарышкыны, чедишкенин илередир болгаш чедимче чок чүүлдерин улус-биле кады үлөжиринге бистиң партияныс чаңчыкан. (Динмиттиг адыш часкаашкыны).

Социалдыг чаа тургузугга 36 чыл удуг эвес хуусаа. Бистиң партияныс болгаш улусуус ол тургузугну быжыглаарына база хөгжүдериңе дыка хөй чүүлдерни кылганар. Даштыкы агрессия күштер биске үрөдөкчи дайынаары дөгөл, өскөдаа моондакташкынаары чедирин,

социализмниң тургузукчу улуг арга-ларын долдузу-биле калбартырын шактыктап турган болгаш шактыктап турар деп чүвени онза барымдаалап көөр болза, совет кижилер чаа тургузугнуң чедишкенингеринге болгаш тиелелелеринге чоргаарларын бүүү үлөдизинерлиг.

Бистиң төрөөн Коммунисттик партияныстың удуртулгазы-биле Совет Эвилелиниң улустары кижини кижик мөлчүр чорук чок, политиктиг болгаш национал даралат чок чаа нийтиелди тургусканын. Аңаа үлөдизилетингеш бистиң чуртувустуа кижилерин аразында чаа харылаалар, ажылчынаары, тараачынаарың болгаш интеллигенцияны, бүүү совет кижилериниң найраалдыг акы-думалышы кады ажылдажылганын харылаалары быжыгып тургустунган. (Адыш часкаашкыны).

Бисте, бистиң чуртувустуң бүүү ажылы чоннарына, мындыг чаңгыс элес сорулга болгаш чаңгыс-айы сорулгалар бар—бистиң Төрөөн чуртувустуң улам чектелешкенин болгаш күчүлүг чоруун хандыраар, улустун чаагай байдалың болгаш культуралың дүргөн көдүрүшкүнү чедип алыр, бүүү совет кижилер улам-на, улам-на эки амьдырааны дээш ажылдаар. (Динмиттиг, ургучулардыг адыш часкаашкыны).

Бо улуг болгаш чаагай элес сорулганы чедип алырыңе уланган ак-сеткилди күш-ажылы бистиң чуртувуста үлөсөл, хүндүлөп турар. Улетпүрүнү, тудугуну, транспорттуң болгаш харылаанын эр, херээжен ажылчынаары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары, эр, херээжен колхозчулар, көдээ ажил-агыйның бүүү ажылдакчылары, садыгның ажылдакчылары—бистиң Төрөөн чуртувустуң байлаан тургузуп, көвүдөтүп турар ажил-ишчилер; техниктиг деп-вигениң, бойдустан күштерин холга тудуп алырының, кижиниң күш-ажылың чигедириниң чаа аргала-

рын ажыдып турар эртемниң ажылдакчылары; совет кижилерниң коммунисттик кижизидилгениң чаагай херээжене боттарының күш-ажылың берип турар чырыдышкыны, литератураң болгаш уран-чүүлдүң ажылдакчылары; совет кижилерниң кадыкшылың камгалап турар медицина фронтунуң кызымаккай ажил-ишчилери; маадырлыг Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң тиелелелериниң алдары-биле бургеттирген дайынчылар—бүүү совет кижилер—чаа амьдыралды тургузукчулары болуп турарлар. Бистиң Төрөөн чуртувустуң улуг чаагай болгаш алдары оларның кызымаккай күш-ажылың ачызында болдунган. (Динмиттиг адыш часкаашкыны).

Совет кижилер бодунун даярдагы хүнүңе бүүрүлгө, омак болгаш дидим көрүп турар. Ооң аас-кежиниң херээ дээш, бистиң алдарлыг Төрөөн чуртувустуң тайбыс хөгжүлдээриниң болгаш чектелешкенин херээ дээш—Коммунисттик партия бодунуң бүүү күштерин бээр дээрзин совет кижилер билдир. (Ургучулардыг адыш часкаашкыны).

Бистиң маадырлыг улуг улусуус дегерезин! (Динмиттиг адыш часкаашкыны). Бистиң бүүү тиелелелеривистиң сорук киричкени болгаш организа-цияныс—бистиң төрөөн Коммунисттик партияныс дегерезин! (Динмиттиг, ургучулардыг адыш часкаашкыны).

Бистиң Төрөөн чуртувус бүүү совет кижилерниң аас-кежин болгаш өөрүшкүзү кылдыр чектелип турду! (Динмиттиг, ургучулардыг адыш часкаашкыны).

Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинниң туугуну адаа-биле чаа-чаа тиелелелерге бурунгаар! (Динмиттиг, ургучулардыг, көдүрүшкүнү адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).

Курский соңгулда округунун соңгукчуларының 1954 чылдың март 10-да хуралына

ЭШ П. Н. ПОСПЕЛОВТУҢ ЧУГААЗЫ

Эштер! ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутатыңа боттарының кандидаты кылдыр мени депшидип турар силерге болгаш Националдар Советинге соңгукчуларның талазы-биле Курский соңгулда округунуң бүүү соңгукчуларыңа чуректиң ханызындан өөрүп четиргенин илередирин хамыктың мурнунда менээ чөпшээр көрүңер. Силерниң идеялиериниң шындыктары дээш бодунуң бүүү чуртунуң салыр мен. (Найраалдыг адыш часкаашкыны).

ССРЭ-ниң Дээди Советинге эртен соңгукчулардан бээр дөрт чыл эртен. Бо чылдарың дургузунда совет улус Совет Эвилелиниң Коммунисттик партияныстың удуртулгазы-биле дыка хөй улуг херектерин бүүдүргөн. 1953 чылда Совет Эвилелинне үлетпүр бүүдүргөзүнүн хемчээли дайын мурнуңуң денелиң 2,5 катеп ашкан. Бис 1953 чылда дайын мурнуңдан ийи ажык катеп хөй—38 миллион тонна каңы бүүдүрүп үндүргөн бис, барык-ла ийи катеп хөй мөмүр дапты бүүдүрүп үндүргөн бис, 1940 чылга болаарга барык үш катеп хөй электрэнергияны бүүдүрүп турар бис. Улус ажил-агыйның бүүү адырлары, ооң иштинде чер ажылың база электржидирин улам калбартырыңа арганы бээр Волгада, Камлада, Ангарда болгаш өскөдаа районнарда чаа кайгамчык улуг электростанциялары туттунуп турар.

«Коммунизм—ол дээрге, совет эрге-чагырганы бүүү чурттуң электржидилгези-биле каттыштары ол болур» дугайында Ленинниң улуг чагырлары Коммунисттик партия хажык чок ботандырып турар.

Бир эвес Россия электри станцияларының сырый четкизи-биле болгаш күчүлүг техниктиг дерилгелер-биле шактынар болза, «бистиң коммунисттик ажил-агый тургузушкунуус кедир үениң социализмниң Европанынга болгаш Азиянынга үлөсөл-чижек болу бээр» деп өлүм чок Ленинниң өттүр көргөн чугаазы ботанып турар-дыр, эштер! (Динмиттиг адыш часкаашкыны).

Бистиң индустрияныс кол эге-зи болгаш өзгө—совет машина тудушкуну шаккыны-биле хөгжүп турар. Дайын мурнуңагы 1940 чылга болаарга, 1953 чылда 3,8 катеп хөй машиналар болгаш дерилгелер кылдыган. Бистиң аар үлетпүрүс бижиг үндөинде ажыгып турар болгаш улус ажил-агыйның база чурттуң камгалалының херекелдерин хандырып турар.

Аар үлетпүрүнүң хөгжүлдээриниң чедишкени транспорт болгаш харылаа ажилыңа көдүрүшкүнү хандырган. Улетпүрүнүң болгаш көдээ ажил-агыйның продукцияны чүүк саарылгазы үзүктөл чокка өзүп турар. Транспорттуң бүүү хевирлери амгы үениң күчүлүг техникызы-биле хандыргынып турар. Бистиң чуртувустуң калбак-делгем черлери-биле ала-чурттуң бүүдүргөзүнүн хөй санын поездилери, далай болгаш хем суднолары, автомобильдери болгаш самолетыры чоруп турар.

Бистиң чуртувустуң аар үлетпүрү тудуг организациаларына бедиң бүүдүрүчүлүг машиналары болгаш механизмдери берип, ооң-биле үлетпүр, көдээ ажил-агый, культура-амьдыралды бүүдүргөзүнүн болгаш албан черлериниң, а ол ышкаш чуртталганың тудугларының улуг калбарышкыны хандырып турар.

Бистиң чуртувустуң үлетпүрү дүргөн темпидер-биле хөгжүп турда, капиталисттик чурттарда экономикада болгаш хамыктың мурнунда үлетпүрде кризистик болушкун күштелип турар. Бо чорук ылангы Американың Каттышкан Штаттарына хамааржыр.

Бо чылдың февраль 16-да АКШ-тың федералдыг кур-күш системаны төлөөлекчи Рифлерниң медегезини болза: «Чуртта экономика-тиг байдалың дугайында конгресске президентиниң бижин чогоадып турарының үезинге болаарга, ажил-херекчи идеяның дыка улуг күдүлөп бадымшыкы болган». Рифлерниң чугаазы-биле алырга, 1953 чылдан бээр бо үге чедир үениң дургузунда үлетпүр бүүдүргөзүнүн индекси 10 хуу күдүлөп баткан, тодаргайлаарга 1948—1949 чылдарың бүүү экономика-тиг кудулашкынының үезиниң дургузунда дег баткан, январьда чуртка кара металлургияны нийтизи-биле бүүдүрүлгө күчүлдөөриниң 75 хууу ажылга деп ол медегезин.

АКШ-тың садмг министрствозунуң февраль 16-дагы медегезин өзүгаар алырга, январь 9-та доозулган неделяның дургузунда чуртта ажил-

чоктарың саны 1953 чылдың декабрьдагы ол неделянында ажил чоктарың тускай санының денелин-ден 1 миллион 200 муң хөй болган.

Бо, а ол ышкаш өске-даа сан-түнер капиталисттик чурттарда экономика-тиг кризистик билдигир өзүп турар көстүрүшкүнүң дугайын херечилеп турар, ол дугайын Американы Каттышкан Штаттарының парлаалгазы дүүвүрээзи-биле бижип турар.

Ленинниң херезиниң улуг үргүлчүлекчизи И. В. Сталинга баштаган партияның Төп Комитетиниң удуртулгазы-биле боттанган чурттуң социалисттик индустриализацияны политиканың чорутканының түнелинде Совет Эвилели күчүлүг аар үлетпүрүлүг болуп турар. (Ургучулардыг адыш часкаашкыны).

Бистиң чуртувустуң аар үлетпүрүнүң хөгжүлдээриниң чедип алган денели улустуң херектел чүүлдерин бүүдүрүп үндүрериниң шинтирлиг көдүрүшкүнүңе чогур байдалдары белеткээ. Коммунисттик партия болгаш Совет чазак бистиң аар үлетпүрүвүстүң хөгжүлдээрин кош-каптайн, 1953 чылдың ийи дугаар чартыңдан эгелээш, чик болгаш аш-чөм үлетпүрүнүң дүргөн хөгжүлдээринге шинтирлиг хемчеглерин алыры эргежок чугула деп санаан.

Улетпүрүнүң массалыг херектел чүүлдерин бүүдүрүп турар адыры 1952 чылга болаарга дыка дүргөн хөгжүп турар. Бешки беш чыл планының онаалаанын дыка ажил турар хемчээлдерге улустуң херектел барааннарының бүүдүргөзүн көвүдөдир дугайында партияның Төп Комитетиниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы өзүгаар 1954 чылда чик болгаш аш-чөм үлетпүрүнүң капитал салышкынары 1953 чыл-биле ден-ээрге 84 хуу улгадыр болгаш эртен чылдагы 7,6 миллиард рубльниң орунуга 14 миллиард рубль чедер.

Социалисттик үлетпүрүнүң хөгжүлдээриниң чедишкени ооң хөгжүлдээринде аңгы-аңгы боттук четпестери бистең чажырын шываваас болгаш чажырымас-даа ужурул. Оларны шинтирлиң-биле зууткаар төлөөдө четпестери дидим-биле илередир хүлээлгели бис, чүл дээр-ге, ол чорук бистиң үлетпүрүвүстүң чер иштинде чыдар иштики улуг курлавырлары мобилизаастарына арганы бээр.

Планын нийтизи-биле күсөтпей азы кылыгының чугула хевирлери-ниң талазы-биле планыны күсөтпейн, хомжадп турар бүүдүргөлөр бисте ам-даа хөй; дерилгелерин аңаа турар чоруу улуг; социалисттик бүүдүргөзүнүн байлак техниканы болгаш чок-ла багай ажылгап турар чоруктар билдигир болгай. Ылангы, Курск областың үлетпүр болгаш тудуг бүүдүргөлери 1953 чылдың бүүдүргөлө планына күсөтпезинер болгаш планга хамаарыштыр чүгөл 98,3 хуу продукцияны бергенер.

Коммунисттик партия болгаш Совет чазак бистиң социалисттик үлетпүрүвүстүң удуртукчуларының, инженер-техниктиг ажилдакчыларының мурнуна үлетпүрүнүң бүүү иштики курлавырлары мобилизаастары чедип алыр сорулганы, мурнакчы дуржулганы бүүдүргөдө дидим иштеридиң болгаш шингээдир, күш-ажылды мурнакчы методтары шингээдип алыры дээш калбак социалисттик чарышты непердир, кылыгының шынары, ылангы улустуң херектел барааннарына хамаарыштыр үндөини-биле экижидирин чедип алыр сорулганы салган.

ССРЭ-ниң Дээди Советинге мурнуку соңгукчуларның соонда эртен үениң дургузунда бистиң чуртувустуң көдээ ажил-агый ол ышкаш билдигир чедишкенин чедип алган, ынчалза-даа чедип алган чедишкенинге кызыгаарлатып база өзүп турар херектелдерин өөренип көрбөс болза улуг частыгы болур ийи.

Сөөлү алды айларны дургузунда партияның Төп Комитеди бодунуң Пленумнарына көдээ ажил-агыйда херектерниң байдалы болгаш ооң улам ынагы хөгжүлдээрин сорулгазы ийи катеп чугаалашкан болгаш чоокку чылдарга көдээ ажил-агыйның бүүү адырларының күштүг көдүрүшкүнүн организастаар төлөөдө улуг хемчеглери алган.

Ооң-биле кады Коммунисттик партия чоокку ийи—үш чылда улустуң херектел чүүлдери-биле чоңун хандырылганы дыка бедидерин хандырган турар чуртка көдээ ажил-

агыйның ыдыг көдүрүшкүнүн хандыраары барымдаалап турар.

1953 чылдың сентябрьда СЭКП Төп Комитетиниң Пленуму көдээ ажил-агыйның көдүрүшкүнүн хемчеглериниң дугайында доктаалды үндүргөн. ТК-ның сентябрь Пленумунуң соонда эртен үениң дургузунда элээн улуг ажил кылдынган. Эртен чылдың күзүндө колхозчу көдээниң ажил-ишчилери мурнуңагы бодаарга көдээ ажил-агый ажылдарын эки чоруткан.

Көдээ ажил-агыйның улам ынагы хөгжүлдээриниң дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалы база партияны болгаш чазактын ооң соондагы шинтирлерин совет улус улуг ханышкы болгаш бир эп-сетки-биле чүүдүгүзүп ужурашкан. Партияның Төп Комитетиниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чылдыртыны МТС-тер ажылдакчыларының, совхозтар ажылдакчыларының чөвүлө хуралдары болгаш көдээ ажил-агыйның мурнакчыларының бүүү-россий чөвүлө хуралы болза, көдээ ажил-агыйны хөгжүдөр талазы-биле партияны болгаш чазакты салган сорулгаларын чедишкенин күсөдир дээш социалисттик чарышты улам-на калбартырга дуза болган. Кремльге болган бо чөвүлө хуралдар болза, бистиң Коммунисттик партияныс колхоз болгаш совхоз бүүдүргөзүнүн мурнакчыларының, чартыкчыларының кайы хире кайгамчыктыг калдарыны өстүрүп үндүргени тодаргай көргүскөн. (Адыш часкаашкыны).

Партияның Төп Комитетиниң чоокта чаа болуп эртен Пленуму чуртка тараа бүүдүрерин улам ынак көвүдөдир дугайында база кур болгаш куруккан черлери шингээдип алыр дугайында чугула доктаалды үндүргөн. Тараа бүүдүрериниң улуг ужур-дузазын көдээ ажил-агыйның бүүү адырларының хөгжүлдээрин үндөини кылдыр доктаалда медегелеп турар.

Тараа, аш-чөм, мал чөм тараалар, крупа болгаш тараа-бобы культурулары бүүдүрерин көвүдөдирине социалисттик көдээ ажил-агыйның бүүү аргалары болуп турары барымдалаш, Казахстанны, Поволженин, Уралды болгаш Сибириниң черлерин 13 миллиондан эвээш эвес гектар кур болгаш куруккан черлери чоокку ийи чылда шингээдип алырының шинтирлин партияның Төп Комитеди үндүргөн.

СЭКП Төп Комитетиниң сентябрь болгаш чоокта чаа болуп эртен Пленумнарының доктаалдары болза, чурттуң көдээ ажил-агыйның күчүлүг көдүрүшкүнүнүң канчаар-даа аажок улуг программаны болур. Бүүү колхозтарны шуптузун чектелдерин чедип алырыңе, бүүү колхозчуларны хандырткан, бай-шыдалдыг кижилер болдура-рыңе, чуртка аш-чөм продуктулары өзүп турар хоорайларга база чиг-эттиң хевирлери үлетпүрге долу четкири-биле хандырыңе ол доктаалдар уланган. СЭКП ТК-ның Пленумунуң ажылынга чер-черин партия, совет, көдээ ажил-агый ажилдакчыларының идеяли киришкени дыка төөгүлүг-дүр.

Чик болгаш аш-чөм үлетпүрүнүң дүргөн хөгжүлдээриниң, көдээ ажил-агыйның шинтирлиг көдүрүшкүнүнүң сорулгаларын боттан-дыраар совет улустуң чаагай чоруун улам ынак дыка экижидерин чедип алырыңа арганы бээр. Бистиң бүүү кайгамчык улуг тургузуку ажилыныс Коммунисттик партия болгаш Совет чазак алызында барып бүүү совет кижилерге чуртталга улам эки болган турарының, бистиң улусуустуң материалдыг чаагай байдалы болгаш культурул денели чыл санында бедээн турарың эрге-ажыктарыңа чорудуп турар.

Чурттуң экономиказының нийти көдүрүшкүнүң үндөилээш, ажилчынаарың болгаш албан-хаакчыларың боттук ажил-төлөвири база колхозчуларны орулгазы дыка бедээн. Бистиң чуртувуста массалыг херектел барааннарының өрткөтери үргүлчү чигеп турар.

Бистиң чуртувуста чуртталга тудуунче улуг кичээңгей салдынып турар. Дайын сөөлүңдө чылдарга хоорайларга болгаш ажилчы суурларга 183 миллион дөрбөлчө метр чуртталга шөлү база колхозчуларга болгаш интеллигенцияга 4 миллион ажыг бажыңнар көдээ черлерге туттунган.

(Төңүзү 3-кү арында).

Совет улус коммунистерниң болгаш партия кежигүөү эвестерниң блогу дээш чаңгыс эптиг бадылаан Москваның ажилчы чоннары найраалдыг бадылаан

Эртен эрте, Москваның соңгукчулары дидим чекетер-биле, шивн бүүрүлери-биле каастатылган турган. ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгукчуларга киржири-биле москвачылар бже байырланчыл хөөн кире бергем чоруп турганар.

Ленинградский соңгулда округунуң № 60 соңгулда участкагунуң бажыны хаймышкыны турган. Маңаа Эвилелиниң Советиниң депутатыңа Георгий Максимиланович Маленков бадылаттар. Баштайгы шакта-ла ол округтуң соңгукчуларының хөй нуруузу боттарының хамааты хүлээлгелерин күсөткенер.

Эвилелиниң Советиниң депутаттары Вячеслав Михайлович Молотов биле Никита Сергеевич Хрущевтиң бадылаттары Молотовский болгаш Калининский соңгулда округтарының соңгукчулары улуг идеялиг бадылаанар. Москваның бүүү соңгулда участкагын соңгукчулар Националдар Советиниң депутатыңа кандидат Николай Александрович Булагиниң адын бижээн бюллетеньнерин алганнар.

Москвачылар 19 депутаттары ССРЭ-ниң Дээди Советинге сонгааннар. Бюллетеньдер алдар сурагалыг токар П. Быводун, шылгарангай эртемден академик А. Немежановтиң, чартыкчы дашчы И. Ширковтиң, РСФСР-ниң школа-ларының алдарлыг башкызы Е. Мартыновниң, артис А. Тарасовниң болгаш бистиң Төрөөн чурту-

вустуң өске-даа шынчы оолдарының болгаш кыстарының аттары бижитинген.

Кайгамчыктыг кааң хүн. Соңгулда участкагынга бот-тавыңыр уран-чүүл коллективтери, Москваның театрларының артистери оонаар көргүзүп чоруп турганар. Кудумчуларда аныктарың ырлары чаңгылаан турган.

Найраалдыг чүгөл москвачылар эвес, харын дыка хөй саныг аалчылар база бадылааннар. «Москва» гостиница. Гостиницаның делгем вестибулюда Свердловский соңгулда округунуң № 3 соңгулда участкаг бар. Хамыктың мурнунда киртиз чогаалчы Касымала Баялинов биле узбек артис Сара Ишантураева олар бадылаар эргениң шындылгалары-биле бадылааннар. С. Ишантураева артис А. Тарасовниң адын бижээн бюллетеньни суп турда, Курскский соңгулда округунга ооң кандидатуразын бадылаан.

Хабаровскиден келген инженер Столбов, Кара-Кум каналының тудукчузу Итнев олар бадылааннар. «Москва» гостиницазынга литва литератураң болгаш уран-чүүлдүң декаданың киржикилериниң хөй бөдүү бадылааннар.

Коммунисттик партияны болгаш Совет чазакты долгандыр боттарының каттышканын көргүспүшөөш, Москваның ажилчы чоннары найраалды-биле бадылааннар. (СЭТА).

Чангыс эп-сеткилдин илерээшкени

Совет күрүне эрге-чагырганың дээди органына соңгукчулар болза, Коммунисттик партияның, Совет чазакты болгаш бүүү улустун бүүүлбөс эп-сеткил каттыжылганын база катеп улам-на бүүрүткен. Эрзин районунуң ажилчы чоннары соңгулдагы бүүдүү—март 14-че дүңдөнде ыраккы черлерден участка-тарже чыгып, улусчу байырлагга чаңгыс эп-сеткилдин илередип турган.

Бүүү соңгулда участкагынга массалыг оонаар: чамдыктарыңа кинолар, өскелеринге солун концерттер база яны-бүрү оонаар ээлчештер эргилип турган. Мерен участкагунуң соңгукчуларының 75 хууу март 13-түн кежээзилде-ле чыгып келген турган. Аңаа бадылашкын бүүдү чартык шактын дургузунда бедиң идея денелдиг болуп эртен. «Сталинчи орук» колхозтуң тайга-га ыны белеткеп турган бригаданы ол хүнге белек кылдыр 115 чудуктары өөрүтүп келген. Ажилчы чон-

нуң улам чаагай амьдыралы дээш бадылаан дораан, ол бригада 2 автомашиналары, 126 аттарыңа дээрээш 150 кижиле тудуг материалы белеткериңе база катеп үнүкен.

Көндөй участкагунуң соңгукчулары эртенниң 7 шакта бүүдү бадылапкан турган. «Коммунизмче орук» колхозтуң тудуг бригаданы ол хүнге 6000 ажыг чудуктары белеткээ. Бадылашкын доозулган дораан 110 кижиле 2 автомашиналары, 85 аттарың үнүкен. Ол колхоз эртен чылын тудуг планын күсөдиринге районунуң бирги черин ээлээн, бо чылын оон-даа бедиң көргүзүлгелерди бүүдү билдигир.

Районунуң соңгукчулары эртенниң 8 шакта бадылашкыны бүүдү берген. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерин улусчу блогу дээш соңгукчуларың 99,9 хууу бадылаан чорук партияның Төп Комитетин, Совет чазактан долгандыр ажилчы чоңуну улам сырый каттышканынга факт болур. (СЭТА).

Тбилисский-Кавказский союзда округунун соңгукчуларынын 1954 чылдың март 11-де хуралына

ЭШ М. Г. ПЕРВУХИНИИ ЧУГААЗЫ

(Төңүзү).

Ажылчы чоннарга чуртталга бажынарын тудуушкуну, хоорайларнын чагайжыдыгы, улус өөредилгесинин болгаш кадык камгалаанын хөгжүлдесин Коммунисттер партиянын болгаш Совет чазактын доктаамал сагыш салышыны болуп турар.

Чурттуң чер болганда хоорайларда болгаш суурларда чаа чуртталга бажынары, школалар, эмнелгелер, бичи урулгарын болгаш культуранын албан черлери туттунуп турар.

Муриақты совет эртемнин чечектелишинин болгаш соксаал чок хөгжүлдесин дугайында бистин партияны доктаамал сагыш салып турар.

Совет эртемденерин чаагай үрүтүндөгү чогаалдык күш-ажылын, чаа бүгү-ле эргежок чугула байдалдар тургустунган. Сөөлгү чылдарын дургунда бистин эртемденеривис билиглерин яны-бүрү адырларына элзэн хөй эң улуг, ажыдышкынары-биле эртемни байытканар.

Совет Эвилели бистин чуртувуста чурттап турар улустарын бузулбас найыралына даянган хөй националдык социалисти күрүнө болуп турар.

Совет Эвилелин улустарын ол бузулбас найыралы бистин күрүневистин хевирлетини болгаш хөгжүп келген хөй чүс чылдарнын дургунда тургустунган. Ол найырал хөй санын даштык эжелектерге уду улустарын демиселнге тургустунган, ол найырал помещиктерге болгаш капиталистерге уду хаанын өзү-чурумга уду ажылчын агындын болгаш хөгжүлгө таравачынарын револютулг демиселнге тургустунуп быжыккан. Ол найырал болза, орус, украин, белорус, грузин, азербайджан, армян болгаш боттарынын бүгү амьдыралы социализмин тилелгези дээш, улустарнын аас-кежин дээш берген өскө-даа улустарнын эң эки оолдарынын ханы-биле канналып туушкан.

Кара сагыштыг дайынга уду ССРЭ-нин бүгү улустары хол-холдарында туттуп алгаш тулчуп, тулуушкунун шөлүгө боттарынын ханын төп тургаш, фашисттер аг-шерилерин ойтур шаап, капиталисттер дараалдан социалисти күрүнени камгалап ап, дайынны чылча шанкан Ада-чурттуң Улуг дайынын күннөринде бистин улустарын найыралы улам-на быжыккан.

Бистин чуртувусту улустары сый эвилелге акы-думалышкы кады ажылдажылганын өзү-биле дайынын тавырыштырган балыктарын кыска хуусаанын иштинде экиртип, үргелген ажыл-агынны катал тургускан болгаш социалисти экономиканы дүрген темпелер-биле хөгжүдүп турар.

Совет Эвилелин улустарын кым, кажан-даа чарыдырып шыдавас. Буржуаз-националистер, меншевиктер болгаш яны-бүрү сатыныкчылар Совет Эвилелин улустарын аразына национал өжөөнжигилге өскүрдери каш удаа орадажып турганар; олар ылаңгыя Совет Эвилелиден Грузин республиканы хооранын орадажып турганар. Олар ону чедип ап шыдаваар болгаш кажан-даа чедип ап шыдаваар. (Адыш часкаашкыны).

Совет Грузиянын коммунисттери болгаш ажылчы чоннары 1921 чылдын июльда Грузиянын Коммунисттер партиянын Тбилисси организациязын ниити хуралына И. В. Сталиннин илеткелинге экизи-биле илгеринге коммунисттер партиянын айтышкынарын чайгылыш чокка элерип турарлар. «Капиталисти күрүнелерин талзында совет чурттарын чугаажок өжөөнжиг көрүп

турда, өскө кандыг-даа совет чурт-биле бир демей Совет Грузиянын мырынай тускай туруп турар чоруу, —дайын-даа талазы-биле, ажыл-агый хөгжүлдесинин-даа талазы-биле болатынар арга чогу чигзиниң чок. Совет күрүнелерин дайын-даа, ажыл-агый-даа талазы-биле бот-боттарына дөткөмчези ол чокка ол күрүнелерин хөгжүлдесин болаар-даа аргажок чүгү болуп турар» деп ол чугаалаан.

База оон ынай Закавказьенин улустарын аразына өжөөнжигилге өскүдүп турар буржуаз национализмин яны-бүрү хевирлг илэрээшкннеринге уду эң шийтпирлг демиселди чорударынын, база бүгү националдарнын акы-думалышкы эп-сеткил каттыштырылганын болгаш найыралын камгалаарын дугайында доктаамал сагыш салырынын эргежок чугулазын ол айтып турган.

Хаан эрге-өзүга, помещиктерге болгаш капиталистерге уду грузин ажылчын агы болгаш күш-ажылчы тараачынар, муриақты интеллигенция өскө националдарнын ажылчын агызы-биле кады демиселди чорудуп турган.

Ажылчын агындын болгаш күш-ажылчы улустун херээ дээш демиселчилер болуп грузин улустун алдарлыг оолдары Ал. Цулукидзе, Лад. Кековели, Миха Цхакая, Алеша Джпаридзе оларнын аттарын чүгө грузин улус эвес, харын бүгү совет улус сактып, чоргарлаанын турар; чабыштыг революционер, шыгарангай большевик-коммунист Серго Орджоникидзеин чырыткылыг оуур-хевир улустун сагыжына кезээде хевээр артып калып. Оң уду-тулазы-биле бистин партияны чурту социализмин тилелгезинг чедирип келген улуг революционер, Коммунисттер партиянын болгаш совет улустун баштыңчысы Иосиф Виссарионович Сталиннын тураскаалын совет улус ыдыктыгы-биле хүндүткүп турар. (Диймиттиг, үргүчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).

Грузияга совет эрге-чагырганын чылдарын дургунда, ленинчил-сталинчи национал политиканы амьдыралга боттандырганын түнелдине муриақты техника-биле чепсегленген социалисти улуг үлетпүр, колхозчу улуг көдээ ажыл-агый тургустунуп, республиканын экономиказын болгаш культуразынын бүгү адырларын күчүлүп көдүрүшкүңү чедип алдынган.

Кадык камгалаанын талазы-биле республикада улуг чедешкннер чедип алдынган. Бир эвес 1913 чылда эмелденген албан черлеринге чүгө 461 эмчилер ажылдап турган болза, амгы үеде эмчилерин саны 10 муң ажып турар. Эң байлак минералдыг үнер дестерни сууринга тургустунган Грузиянын курорттарына чыл бүрү хөй-хөй муң совет кижилер эмненип болгаш дыштанып турар.

Республиканын культуразынын болгаш чырыдышкынын хөгжүлдесин бекдик денелди чедип алган. Грузия калбак үжүк-бижиктиг чурт болу берген. Чер болганда 8 чылдын бүгү-ниити ыявыла өөредилгези чорутунуп турар, а Тбилиссинде болгаш 11 улуг хоорайларда бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгезинин боттанышкыны эгелзэн. Дээди өөредилге черлеринин, ниити эртем школаларынын, техникумнарнын болгаш өскө-даа профессионалдыг өөредилге черлеринин четкизи калбаа-биле өзүп турар.

Грузин Социалисттер Республиканын ажылчы чоннары хүннээрктиг Грузиянын экономиказынын болгаш культуразынын хөй янызлыг бүгү адырларын хөгжүдеринин талазы-биле хол салбайн ажылдап турарлар.

КОЛХОЗТА КЕЖЭЭКИ ШКОЛА АЖЫЛЫ

Өвүр районун «Коммунизмче орук» колхозка эртен чылдын ноябрьда улуг улустун кежээки школанын ачтыкан. Агаа 70 кижини хаара тудуп, оларны былинин айы-биле I, II, III класстарга үс-кеш, эге школа башкыларын аяа башкылары-биле быжыглан турган.

Баштайгы удазында кежээки школа эки ажылдап турган. Дык-

накчылар илдепкей, сонуургалдыг болуп, кичээлдер үспени өөренип турганар.

Ындыг-даа болза, сөөлгү үеде кежээки школанын өөредилгези чорбастан. Кежээки школа январь айда үш удаа чыгып кичээлдесин-биле кызыгарлатынган. Башкылаза чогуур эштер-даа кичээлдерге келбес апарган, дыннакчылар чыгып

Бижик өөредилгези эки чоруп турар

Эрэн районун «Кызыл сылдыс» колхозта бижик билбестерин 26 кжи кижиркичиг ийн бөлгүмнер ажылдап турар. Бөлгүмнерин дыннакчыларын хөй нуруузу өг-бүлө ээлери херээ-жеңер. Ук бөлгүмнерин кичээлери өөредилге эгезинде үзүктелишкннин чоруп турган болза, ам

элзэн экижэн; кичээлдер доктааткан хүннөрдө четге дыннакчыларлыг, организас, шынар талазы-биле бекдик денелге эрттип турар апарган.

Бөлгүмнерин культурмейжилери Сандакович, Сендеш-оол олар алган даалгаларына харыссалгалы болуп, кичээлдерин башкылаашкы-

Коммунисттер партия бодунун национал политиказы-биле бистин чуртувустун улустарын чагыс-дай акы-думалышкы өг-бүлө кылдыр сый каттыштырган. Бистин партияны бистин хөй националдыг социалисти күрүневистин күчү-шылдалынын болгаш тилелгезин күжүңү үндесини—улустарын найыралын моон сонгаар-даа могаг чокка быжыглар.

ССРЭ-нин социалистиг ажыл-агыннын болгаш культуразынын хөгжүлдесинг чедип алдынган кайгамчык улуг чедешкннер чүгө иштики эвес, харын бүгү делегей талазы-биле база улуг ужу-дузалыг. Улус демократиязын чурттары Совет Эвилелин чижээн эдербишаан, социализмин оруунче чоруп олурар. Ол чурттарын экономиказы чыл келген тудум-на быжыгы, тайбынын болгаш социализмин лагерини күштери өзүп турар.

Совет Эвилелин экономиказын болгаш культуразынын хөгжүлдесинде чедешкннер капиталистиг чурттарын ажылчы чоннарын, ылаңгыя колониалдыг дарлалдын адаанда туруп турар улустарын хайгаралын хаара тудуп турар. Ол чорук улустун караандан шыныг чүвени чажыраарын болгаш бистин чедешкннеривисти хажыдарын яны-бүрү арга-биле орадажып турар империалисттерин талазында биске хамаарышты каржылаанышкынын болгаш көөр хөөн чок чорукту хайныктырып турар.

Оң-биле кады хөй-хөй буржуаз экономистер совет улустун материалдыг чагай байдалын күштүг көдүрүлгө талазы-биле партиянын чорудуп турар хемчеглери-биле хол-баштыр дүврээзини үндүрүп турарлар. ССРЭ-де үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агыннын хөгжүлдесинин айтынган программанын боттандыра чорук оларнын капиталисти тургузуунга атомнуг бомбадан артык айнылдыг мина болуп турар деп олар меделеп турарлар, чүгө дээр, совет улустун материалдыг чагай байдалын чайгылыш чок көдүрүлгөшкү социализмин капитализмден артык күштүңүңү тодаргай көргүздесин болуп.

Совет күрүнениң үжөн алды чыл догуннаашкынын ажылчын агындын ажылчы тараачынары-биле быжыг эвилелинге даянган социалисти тургузуун бүгү делегейге төөгүлүг артык күштери буруу шаптымас тодаргай күш-биле көргүскөн.

Совет улус ол эвилелди улам ынай быжыгларына үндөшүлгө, чуртун экономиказынын болгаш культуразынын көдүрүлгөшкүңүде чааза чедешкннерин чедип ап турар.

Марк — Энгельс — Ленин — Сталинни өөредин удуртулга болдурп, ленинчи чагыларын амьдыралга боттандырышаан, партия болза, ажылчыннарнын болгаш тараачынарын бузулбас эвилелин, улустарын улуг найыралын доктаамал быжыглап, совет күрүнени быжыглап турар.

Коммунисттер партия Совет Социалистиг тургузуун маргылаа чок артык күштеринге даянып алгаш, бистин чуртувусту коммунизмин долу тилелгезинг быжыгы-биле болгаш бузурелди-биле апар чыдар. (Адыш часкаашкыны).

Коммунизмин тургузуучузу—улус совет улус делгерезин! (Адыш часкаашкыны).

Совет Эвилелин Коммунисттер партияны делгерезин! (Адыш часкаашкыны).

Совет Социалисти Грузия делгерезин! (Адыш часкаашкыны).

Коммунизмин долу тилелгезинг чө бурунгар! (Диймиттиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).

келгеш, хей черге манан-манан тараан чорук каш удаа болган.

Бо колхозта кежээки школанын ажылчын чорувастан чылдаганы чүгө колхоз баштаар черин (даргазы эш Базан), суму Сөвединиң (даргазы эш Норбу), партия эге организациязын (секретары эш Дагба) кошка удуртулгазы-биле тайылбырлатынар.

Д. МОНГУШ.

нын бекдик денелге эрттирип, дыннакчыларын сонуургалын көдүрүп турар.

Дыннакчылардан Серен, Сонам, Серемаа мырынай бижик билбес тургаш, ам үжүлгөп номчутар, чүгээр бижиптер кылдыр өөренип алганар.

С. САДЫР-ООЛ.

Илерээн четпестерни дарый чайладыр

Кызыл районун «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң отчөттүг үенин дургунда чоруткан ажылдарын түнелди колхозчулар чугаалажып көргөн. Социалистиг көдээ ажыл-агыйн ишчилери колхозту быжыглар талазы-биле эртен чылда кызымак ажылаан. Партиянын болгаш чазактын хүн-бүрүде сагыш салышынын ачызы-биле колхозтун байлаа элзэн өскөн болгаш колхозчуларнын материалдыг чагай амьдыралы көдүрүлгөн.

Отчөттүг хуралга колхоз даргазы эш Нураат илеткеп кылган. Колхозтун орулгазы 1952 чылдындан 1953 чылда 144 муң рубль хөй өскөн. Ниитиниң малынын баш саны өзүлдеги болган. Малдын уксазын экижидер сорулга-биле 8 симментал бүүдүрүчүлери, орлочук уксаалы 1 аскырин, 9 белерин база үрелиг 7 хаванарын колхоз салып алган. Тарылга шөлү элзэн калбарган. Күрүнөгө тараа, эт, дук, саржаг дужаарынын планнары хуусаа бетинде ажып күөсеттин.

Ниитиниң ажыл-агыйнын муриақтылары чыл келген тудум-на немежип турар. Оларнын чамдыктарын чижек кылдыр көргүзгө: колхозчу эш Оссурчан инек каларчызына чеди чык ажылдаан. Каларчылар инектеринден төрзөн 70 баш бызааларын ол чидирг чокка камгалап алган. Оң ажаалдазында инектерден бир-даа инек кызыраваан. Хойжу эш Килешпей 150 баш каракул хойдан 150 баш каракул хураганы менди доруктурган. 1953 чылда тулук бригаданы 16 чуртталга бажынарын болгаш мал ажылынын тудуларын кылган, электротанциянын туткаш, ажылдала кирген, 80 баш бызаа кирер кажаанын тууу ам колдуунда дооступ турар. Бо чылдын тулуунга хергелээр 800 кубометр мяш машина чоруу орук аскында дүжүртүнгөн болгаш оң

чамдызы тулук участроунда сөөртүнгөн. Артель бүүдүргезинде күш-ажылдын бүүдүрүчүлүн бедипип турар. 1500 күш-хүнүн ажылдап алган эш Шагдыр, 1480 күш-хүнүн ажылдап алган Минчеймаа ышкаш эң-не муриақты колхозчуларны демделээр чугула.

Отчөттүг хуралга санал берген колхозчулар ажыл-агыйда чедешкннерин демделгезишаан, улуг четпестерни база илереткен. Колхоз бодунда бар курлавырларын болгаш аргаларын долузу-биле ажылаан. Малдын продуктулуу куду болгаш тараа, ногаа культуларынын дүжүгү эвээш болган. Ол дээр, мал ажылын хөгжүдеринин база эки дүжүт чедип аларын боттук хемчеглери чорутунмайн турарында.

Кызыл МТС Чеди-Баш деп черге ажылдап турган тракторну «Тилелге» колхозче чоруткан, ыңчангаж колхозтун 40 га аңдарган чери кургаан болгаш ажылаага кирбээн. Хову бригадаларын бригадирлери Мунаук, Егор олар ол бригадаларда четир санын күштерин чөп ажыглабайн, тарылга шөлүгө өдөк, хүл, күш өдээ төгерин кончуг четпестерни азыраан. Агро-зоотехникти курстарын өөредилгезин шынаржылар дугайында колхоз баштаар чери кандыг-даа хемчег албаан. Мал чедешкннениң болгаш ажаалгазынын дугайында чагыс-ай хүн чуруму тургустунмааны дыка четпест. Чылгы фермазы (эргелекчизи эш Мөндүргө) аытарнын ажаалгазын, чедешкннени дыка сула чоруткан. Ыңчангаж ажылчын аыттар арып баксыраан ужурунда, яны-бүрү ажылдарга ажылчын малдар чедешпейн турар.

Колхозтун өңчүзүн үрегдээр чоруктар ам-даа бар. Колхозчу Ө. Сымы колхозтун I төвезин, I ажылчын адып кемлеткен. Колхозчу Бүрбүжап I аыты хемдедип өлүр-

ген, баштаар черинг кежигүнү Скопин бир тергени ийн чылда хуузунда ажылдап болгаш бир чаа шапакты үрзэн. Инек, күш фермаларын эргелекчилери турган Шырап, Кийичк олар ниитиниң мал, күш ажылынга сагыш салбааны-биле чамдык инектер, элзэн хөй азырал куштар когаралга таварышкан. Сарнакчы Манбадак, бригадирлер Адыя, Көкөй-оол олар колхозчуларын күш-хүннениң түнелдин чогуур өй-шаанда үндүрбөй турган. Бо талазы-биле колхозчуларнын чөптүг негелдесин олар хандырбайн турар. Сарнакчы болза, колхозчуларны күөсеткен ажылдарын чогуур өйүндө хынал көргөш, күлзеп алыр дугайында бригадирлерге доктаамал негелдени тургустулайн турган.

Колхоз баштаар чери муриақты малчынарын дуржулгазын негептерпейн турары канчап-даа таарышпас. Мал ажылында хөй күш кирер ажылдарны механизастары чедип алдынмаан. Колхозта күш-ажылды сагыла-чуруму кошка тургустунген, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын каржызы-биле үрээр таварыгалар ам-даа бар. Күш-хүнүнүг минимунун 85 кжи күөсеттэн болгаш 25 кжи колхозтун бүүдүрүлгө ажылынга шуут киришпэн. Колхоз баштаар чери оларны күш-ажылга бүрүн организастарын улуг, харын хуу кижилерге ажыл кылдырткаш, 1500 күш-хүнүн оларга төлөп берген.

Ревизия комиссиязы (даргазы эш Кинсан) чыл дургунда чүгө бир катап эрентей хыналда кылган боордан башка, тодаргай ажыл чорутпаан. Колхозтун черин хуу ажылды кижилер ажылап турда, ол дуганы ревизия комиссиязы хынаваан. Колхозчуларнын боттарынын сонуг алганы ревизия комиссиязы ниитиниң ажыл-агыйнын эрге-ажыны дээш шудургу демисежир ужурулг. А. КУНГАЖИК.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле улам быжыглаар

Барын-Хемчик районун чеди колхозтарнын отчөттүг болгаш отчөт-сонгудалыг хуралдары болуп эрткилзэн. Колхозтар 1953 көдээ ажыл-агый чылынын түнелдерин үндүргөн. Районун колхозчу ишчилери, көдээ ажыл-агыйн тускай эртемиялери СЭКП ТК-нын сентябрь пленумун төөгүлүг шийтпирлерин күөшпешшаан, колхозтарнын организас, ажыл-агый талазы-биле быжыгларын угланган чамдык ажылдарны боттандырган. Тараачын ажыл-агыйларын 90 ажыг хуузу колхозтарда каттышкан. Колхозтар көдээ ажыл-агыйнын чаа техниказы-биле болгаш чепсек-херекселдери-биле чепсегленген. Тарылга шөлү 11 хуу калбарган. Отчөттүг хуралдар болуп турар үеде 50 хире хуу ажыл-агыйлар колхозка кирген.

Колхозчулар отчөттүг болгаш отчөт-сонгудалыг хуралдарга ниитиниң ажыл-агыйларын чедип алган чамдык чедешкннерин демделгезишаан, улуг четпестерни чайладыр болгаш моон сонгааргы тодаргай сорулгаларын айткан. Районун колхозтары эртен чылда ниитин мал ажылын хөгжүдеринин планын күөсеттэн. «Комсомол 30 чылы», «Тилелге» колхозтар инек малды чокка чедир-ле чыгып кажаалар-биле четге хандырбайн келген, мал чемин четпест белеккэн. Колхозчуларын 177 хуузуун саар инектери чок болуп турар. 1953 чылда бүгү район сизен белеккенин планын күөсеттэн. Чамдык колхозтар сизени, саванын шыгыгы кадагалаваанында чөп чарыдап шыдаваан. «Тилелге» колхозтун чамдык сарааттарын мал үрегел дооскан.

Колхозтар мал кажааларын тудуунуң планын күөсеттэн. Элзэн хөй кижилер профэвилел кежигүнү болурун күзеп турар. Ыңчаарга профэвилел комитеди бүүдүн чылдын иштинде кандыг-даа ажыл кылбаан.

Би-Хем райондан эш М. Каваа-Саргынын бизнеси болза, районун үлетпүр комбинадында профэвилел организациязы эртен чылын бодунуң ажылына элзэн чедешкннерин болган.

Ындыг болза-даа комитет ажылчыннарнын ортузуна күш-ажылды бүүдүрүчүлүн бедипер талазы-биле кошкак демисежил келген. Социалистиг чарышты калбартаан, комбинатта күш-ажылды сагыла-чуруму кошка тургустунган. Оң түнелдине кидис илг, туубуу кылар чөктер бүүдүрүлгенин чыл планын күөсеттэннер. Профэвилел организациязы (даргазы эш Кокин) ажылчыннар ортузуна культу-массалыг

хөй колхозчу малчынар амдыга чедир чуртталга бажынарына чедимейн турар. «Совет Тыванын 5 чылы» колхозтун чылгычызы эш Дагыл-оол, инек каларчызы эш Соудуна олар чурттаар оран-суур талазы-биле бергенде, артель баштаар чери оларга дузалашпайн турары канчап-даа таарышпас.

Районун колхозтары малдын бедик продуктулуг чоруун чедип албаан. Хаваан болгаш күш ажылын хөгжүдеринин хемчеглери кончуг четпест чорутунуп турар. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозтун азырал куштарнын хөй кезин хорамчалы болган.

Көдээ ажыл-агый артельдери эки дүжүт чедип аларын демиселди кошкак чорутканында 1953 чылда тараа, картофель, ногаа культуларынын дүжүдү куду болган. «Тилелге» колхозтун тарып алган картофели багай хайгаралга тургундан мал доо болган, оң чамдызы ажаатынза-даа, үрелип баксыраан. 1954 чылда тарып картофель, ногаа үренинери колхозтарнын барык-ла хөй кезинде чок. Колхозтар ниитизи-биле часкы тарылга белеккенин кончуг оожум чорудуп турар.

Колхозчулар болуп эртен хуралдарга көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын каржызы-биле үрөп турар чоруктарын илереткен. «Тилелге» колхозтун баштаар чери колхозчуларын ниити хуралын чыл дургунда чүгө 3 катап эрттирген. Колхоз даргалары турган Агбаан, Рымор олар ажыл-агыйнын кол айтырыларын кандыг-даа коллективтиг өзү-биле шийтпирлөвейн, харын чүгө боттарынын туразы-биле шийтпирлеп турган. Рымор колхозтун 5024 рублин кончуг кажар арга-биле

бодунга шингээдин ажылаан болгаш ажылын ээн каггаш дургуннап чоруткан. Күш-ажылдын сагыла-чуруму быжыг тургустунмаанында «Ленин орук» колхозтан 18, Ворошилов аттыг колхозтан 12 кжи артык бүүдүрүлгенин ажылынга мырынай киришпэни болза, уставтын негелдесин шуут үрөп турары олду. Колхозтарнын ревизия комиссиялары боттарынын ажылын чогуур негелдесинг чедир чорутууш турганы-биле колхозтарнын өңчү хөргезин төтөгелээр, самчыгаар чоруктар-биле демиселди ала-гаарылап турган.

Колхозтарнын отчөттүг болгаш отчөт-сонгудалыг хуралдары болза, колхозтарнын организас, ажыл-агый талазы-биле улам быжыгларын тодаргай хемчеглери шийтпирлзэн. Колхозтарнын экономиказын улуг көдүрүлүшкүнүн чедип алыр дээш, колхозчуларнын материалдыг чагай байдалын болгаш культурулг денелин улам бедидер дээш онза чугула сорулга салдынын турар.

МТС колхозтарнын чер ажылын сайзырадырыңче, ылаңгыя бо чылы элбекшилдиг дүжүт чедип алырыңче угландып ажылдарын чорутушаан, ниитинин мал ажылын хөгжүдеринин бүгү-ле болдунар хемчеглери боттук күөседери негетинип турар.

1954 чылда ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринин күрүнө планын долдуруп болгаш ажып күөседер, оң продуктулуун көвүдээр дээш, тараа, картофель, ногаа культуларынын эки дүжүдүн чедип алыр дээш, тулук планын шынарлыг күөседер дээш көдээ ажыл-агый артельдери күженишкннинг ажылдарын угланган хемчеглери боттандыраан отчөттүг болгаш отчөт-сонгудалыг хуралдарга шийтпирлзэн. М. БУГАЛДАП.

Редакцияга келген чагаалардан

хөй кижилер профэвилел кежигүнү болурун күзеп турар. Ыңчаарга профэвилел комитеди бүүдүн чылдын иштинде кандыг-даа ажыл кылбаан.

Би-Хем райондан эш М. Каваа-Саргынын бизнеси болза, районун үлетпүр комбинадында профэвилел организациязы эртен чылын бодунуң ажылына элзэн чедешкннерин болган.

Ындыг болза-даа комитет ажылчыннарнын ортузуна күш-ажылды бүүдүрүчүлүн бедипер талазы-биле кошкак демисежил келген. Социалистиг чарышты калбартаан, комбинатта күш-ажылды сагыла-чуруму кошка тургустунган. Оң түнелдине кидис илг, туубуу кылар чөктер бүүдүрүлгенин чыл планын күөсеттэннер. Профэвилел организациязы (даргазы эш Кокин) ажылчыннар ортузуна культу-массалыг

болгаш кижизидилгелг ажылдарны эки чорутпаан.

Профэвилел комитеди ажылчыннарнын илгелерин болгаш билдиришкннерин чогуур үзсинде карышылар бербейн турар. Комбинатта